

ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG ÉS HELYI FEJLESZTÉS

BUILT HERITAGE AND LOCAL DEVELOPMENT

ZSIGMOND RENÁTA
Sapientia EMTE, Csíkszereda, Románia
renata_zsigmond@yahoo.com

Összefoglalás

A tanulmány Illyefalva község (Kovácsna megye, Romániai) épített örökségét, illetve az épített örökség hasznosítási lehetőségeit vizsgálja. Ez a kutatás a Sapientia EMTE Kommunikáció-PR szakán készített diplomamunka keretében zajlott. A kérdőíves adatfelvétel mellett nagy szerepet kapott a társadalomtörténeti elemzés, a terepen végzett személyes megfigyelés, valamint az interjúkészítés. Az elemzés célja az volt, hogy a helyi fejlesztési lehetőségek szemszögéből vizsgáljuk az épített örökség lokális erőforrásait. Ez az elemzési munka ugyanakkor igényli a helymarketing szempontú megközelítést és a lokális identitás vizsgálatát is. A kutatási eredmények alapján a helyi fejlesztést támogató javaslatcsomag is készült.

Kulcsszavak: épített örökség, helyi fejlesztés, lokalitás

A település és az épített örökség

Illyefalva községközpont Kovácsna megye déli részén helyezkedik el a Baróti-hegységből eredő Illyefalvi patak völgyében, az Olt jobb oldali teraszán, nyolc kilométerre Sepsiszentgyörgy megyeszékhelytől. Hozzá tartozik Aldoboly, illetve Sepsiszentkirály és Szalomér település. 1850-ben 1287 fős mezővárosként tartották számon. Illyefalva lakossága mezővárosi státusának megszűnése után, folyamatosan csökkeni kezdett. 1966-ban 1294 személy tartottak számon, napjainkban a lakosság száma 1000 fő. Illyefalva kultúra, oktatás téren sem mondható szegényesnek. Illyefalva ad helyet a LAM Alapítványnak, amelynek a fő célkitűzése a térségi agrártevékenység fejlesztése. Az alapítványnak köszönhetően tudhatja magáénak a község a vágóhidat, húsfeldolgozó kisüzemet, tejfeldolgozó üzem, pékséget és mintafarmot. A faluban működik még bútorkészítő üzem, építővállalat, valamint egy fóliagyártó üzem. Vállalkozásokból a településen nincs hiány, hisz mindemellett a felsorolt vállalkozások mellett négy vegyes üzlet, két bár is működik.

A település a lakosság felé és a társadalmi nyilvánosság felé kiadványai, illetve szervezeteinek és intézményeinek online felületei révén kommunikál. Ezeken a felületeken igyekszik elérni mindazokat, akik a településen vagy azon kívül helyezkednek el, és igénylik a településsel kapcsolatos információkat. A meglévő kommunikációs felületek azonban fejlesztésre szorulnak, sokkal több szinten és több csatornán keresztül is történhetne a kommunikáció. A következőkben a település számára értéknek tartott öt épületegyüttest mutatom be. Az épített örökségek között szerepel három kúria (Séra, Bornemissza és Bakó) és két templom (Református Vártemplom és Katolikus templom). Az épületek különböző korokat képviselnek, és falaik különböző történeteket rejtjenek. Amint az alábbi bemutató is érzékelteti, fejlesztéspolitikai szempontból különleges helyzetet és esélyt jelent az, hogy egy rurális településen ilyen jelentős számú és értékes épület található.

1. Séra kúria

A település legemblematikusabb épületének számít a Séra kúria, amely különleges helyzetben van, egyrészt abból eredően, hogy milyen funkciót tölt be most, és másrészt az épületről fennmaradt adatok miatt, amelyeket az ónos tetőzetben találtak meg. Ezen adatok alapján rekonstruálhatók az épület felépítésének a körülményei. A kúria 1811-1812-ben épült, valószínűleg az 1805-ben pusztító tűz során megsérült, így restaurálni kellett. A településen a tüzesetben nem csak a kúriát érte sérülés, hanem még 60 háztartást rongált meg. A restaurálásra 1990-ben került sor. Az épület egyedi Háromszéken a dekorációja révén.

Az épület manzárdtetős, ablakszegélyei virágdíszesek, a koronák és a girlandok is gipszből vannak. Az épületben stukkók is találhatók, amelyeket már felújított állapotban láthatunk. A második világháború során a Séra család már nem tartózkodott Illyefalván. 1940-1944 között az épületet a rendőrség használta, azonban 1997-ben már egy orvosi rendelő működött benne mindaddig, míg a református egyház el nem érte, hogy a településnek legyen egy teljesen új orvosi rendelője (Benedek et al. 2008:58). A Rusztika fogadó a Rusztika házhoz tartozik, amely a Séra kúriában működött. A Rusztika ház a LAM alapítvány segítségével egy alkotóműhelynek adott otthont, pontosabban varró-, hímző-, szövőműhelynek. A műhely célja a több mint 200 éves építészeti műemlék fenntartása. A műhely természetes anyagból készített nemesi, polgári és paraszti ruhái egyedülállóak. Mindemellett hagyományos és egyedi ruhákat, valamint belső dekorációkat (asztalterítők, függönyök, ágytakarók, szőnyegek) is készítenek rendelésre. Ezek a termékek különböző piacokon, kiállításokon és külföldön is (Magyarország, Szlovákia, Szerbia, Ausztrália és Svájc) is megjelennek. A műhely a panzióknak és villáknak segít dekorálni termeiket.

Tetőterében a Jókai Mór, Mikszáth Kálmán és Szabó Dezső életművét bemutató irodalomtörténeti kiállítás található. 1997-ben a Séra kúriában Mikszáth Kálmán emlékszobát létesítettek, és az udvaron felavatták az ő tiszteletére készített mellszobrot, amely Gáti Gábor alkotása. 1998. március 14-én felavatták Jókai Mór mellszobrát és az állandó emlékkiállítást. Minderre az 1848-as magyar forradalom 150. évfordulója alkalmából került sor, Jókai Mór tiszteletére. A mellszobrot a magyarországi Kutas László készítette.

2. Bakó ház

Hasonló épületként nevezhető meg a Bakó ház, amely a település központjában található, és a Sepsiszentgyörgy fele vezető út bal oldalán helyezkedik el. A telken 1793-ban épült a Bakó ház, amely a főutcával párhuzamos hossz tengelyű épülethez illesztették, majd ez megváltozott, mivel még egy lakóházat illesztettek hozzá. Az eredetileg háromsejtes elrendezésű udvarház kőből és téglából épült és cserépes nyeregtető fedí. Az épület tartalmaz barokkos és rokokós elemeket is egyaránt. A délkeleti homlokzatán az épület felezővonalában kiugró téglapárkányt tartó pilaszterek és a két zsalugáteres ablakokon rokokós keresztezések láthatók. Barokkos ízlésre utal az oromfalon megtalálható csúcsosan végződő téglalap alakú szellőzőnyílás, amely egy hasonló, bár nagyobb méretű falmélyedést zár közre. Az épületben faragott gerendamennyezet található, díszítése hasonlóságot mutat a torjai Aporkastély kispalotájának kazettás mennyezetével (Csáki 2011). Az épület ma már Bakó Erzsébet lakása.

3. Bornemissza kúria

A Bornemissza kúria a 18. században épült, amelynek alapja négyszögletű, és egyszerű homlokzattal rendelkezik. Az épület alapjához híven az ablakok is négyszögletesek, felettük zárt egyszerű díszítéssel. Mindemellett legfontosabb eleme az épületnek a sokszögű karzata, amely az épület főbejáratánál helyezkedik el. A négyszögletű tartóoszlopok és a keskeny boltívek a reneszánsz világát idézik fel (Benedek et al. 2008:57). A Bornemissza kúria történelmi emlékhely is, mint kiderül a községbemutató kisfilmből, a kúria udvarán hangzott el 1881. június 4-én Jókai Mór képviselő úgynevezett Pünkösdi vasárnapi programbeszéde.

4. Református vártemplom

„A falu régi temploma az azt körülvevő várfallal, 1443 körül épülhetett, gótikus stílusban, Szent Illyés tiszteletére. A reformáció 1560 körül történhetett. Azóta

Háromszék legnagyobb” kálvinista” gyülekezeteként tartjuk számon a települést” (Magyari 2011:33). A templom belső része a késő reneszánsz időszakra tehető, a bástyás erődtípus és az olaszos stílusjegyek miatt. Gyöngyössi János könyvében említést tesz arról (Gyöngyössi 1991:11), hogy az illyefalvi vártemplom azon templomok közé tartozott, amelyek 8-10 méter magas, ovális alapú, szuroköntőkkel és lőrészekkel ellátott várfalat emeltek a templomuk köré, mindazért, hogy megvédjék a népet, hisz menedékhelyként szolgált a támadásoknak kiszolgáltatott település lakóinak. Bethlen Gábor és I. Rákóczi Ferenc uralkodásának idején az illyefalvi templomot egy-egy külső várfallal erősítették meg. A külső várfal a 16-17. században épült, ó-olasz építészeti stílusban. A külső vár bástyáit 1842-ben háromemeletesnek írták, ezek becserpezésére valószínűleg a földrengés után kerülhetett sor. A bástyákon még láthatóak az egykori védőfolyosók, illetve a fölülkerekített szuroköntők. A várból két alagút vezet ki, ez jól megfigyelhető a körülötte lévő besüppedések révén. 1842-ben a falakon belül 118 élelmszerkamrárt számoltak, azonban ennek száma az 1925-ös évben lényegesen lecsökkent. Tulajdonképpen a 118 kamrából csak 4 maradt fent (Vofkori 1998:286). A gótika időszakát a külső kamra fala idézi fel, amelyből csak maradványok maradtak a két toronyban. A külső fal több mint valószínűleg 1612 után épült, ennek eredményeként a zárt fal területe egy öt bástyával megerősített területté vált. A bástyák egy része téglalap alakú, másik része olasz építészeti stílust utánoz. Az igen erős erődtípusok azonban nem tudtak ellenállni a török-tatár seregek támadásainak. 1658-ban az illyefalvi templom volt az első olyan erődtípus, amelyet elfoglaltak a török-tatár csapatok (Benedek et al. 2008:55).

A jelenlegi épület 1782-1786-ban épült, de történelmi adatokból tudjuk, hogy ezelőtt körülbelül 1443-ban két épület létezett, egyik még a romantika korából és a másik a gótika korából. Az újjáépítés időszaka a barokk korra tehető. 1786-ban fejezték be a festett virágos bútorzatot: padokat, ajtókat, a kar oromfalát, a szószék díszmennyezetét. A festő neve is ismert, aki nem más, mint a kézdivásárhelyi Borfi Mózes (Benedek et al. 2008:54).

Várvédelmi szerepe a kuruc harcok után megszűnt, és ezután pusztán csak raktárnak használták. A 1738. évi földrengés nagymértékű pusztítása miatt 1782-1785 között szinte teljesen át kellett építeni. 1802-ben a földrengés a harangtornyokat rongálta meg, azokat 1816-18 között sikerült teljesen újjáépíteni. Azonban újabb földrengés sújtotta a várat 1940-ben, ezt követően az 1944-ben zajlott harcok során ágyúlövedékek rongálták meg. De a teljes épületre vonatkozólag a legnagyobb kárt az 1977-es földrengés okozta, amelyben a sarokbástyák is megrongálódtak (Vofkori László, 1998:286).

A templomot a rendszerváltás után restaurálták, ekkor kapott egy új kazettás virágdíszes mennyezetet. A munkálatokat Kató Béla, református lelkipásztor irányította (Vargyasi, 2003:255). Az 1990-es vranceai epicentrumú földrengést követően vált szükségessé a templom restaurálása, amely alapos kárt okozott a templomban. A várdomb déli részében 1992-ben átadott Ifjúsági Keresztény Központ áll. A létesítmény nem csak az Ifjúsági Keresztény Központnak ad helyet, hanem tudományos rendezvényeknek és idegennyelv-tanfolyamoknak, valamint télen gazdatanfolyamoknak. A vár északi részében 1994-ben létesített korszerű épületegyüttes található. Ez Székelyföld egyetlen 1994 óta működő, S.O.S gyermekfaluja, amely 48 árva gyermek és 12 szülői szerepre alkalmas házaspár befogadására alkalmas. Jelenleg a gyerekekfaluban 7 házaspár 14 gyereket nevel.

5. Katolikus templom

A templom helyén kápolna állt, ezt Nagy Mózes építette a katolikus felekezeti lakosok számára Szent Antal tiszteletére 1701-ben. A plébánia vezetésére pálosokat telepít, akik 1786-ig, a rend felosztásáig vezetik (Vofkori 1998:287). A kápolna fából készült, ezt az épületet felváltotta egy 1754-ben épített kőtemplom. A templomot majdnem teljesen lerombolta az 1802-es földrengés. Újjáépítésre 1824-1827-ben került sor. A jelenlegi katolikus templom 1864-ben épült (Benedek et al. 2008:5).

Szakirodalmi vonatkozások

A kutatás témaköréhez több szakterület is kapcsolódik: a vidéki helyek és terek felértékelődési folyamata, a latens helyi értékek előtérbe hozását szorgalmazó kultúragazdasági megközelítés, a téralapú helyi marketing, a kulturális örökség és nem utolsósorban a helyi fejlesztés problémaköre. Szakmai munkám során mind az öt témakör szakmai bemutatásával foglalkoztam, jelen dolgozatban az elsőként említett témakör (a vidéki helyek felértékelődése) szempontjaira térek ki.

A szakirodalmi áttekintésben G. Fekete Éva tanulmányát vettem alapul (G. Fekete 2005). A lokális színterek felértékelődése által megerősödtek a kultúra területfejlesztési kapcsolódásai. A fejlesztés különböző szinteken történhet, ilyen a nemzetközi, a nemzeti, a regionális, illetve a helyi szint. A szerző megítélése szerint napjainkban öt globalizációs tényező befolyásolja a területi folyamatok alakulását, ezen belül a vidéki terek fokozatos felértékelődését.

A gazdasági globalizáció kihívásai

A szerző gondolatmenete szerint a hetvenes évektől kezdődően érzékelhető az, hogy a globális megközelítések, a régiófejlesztés korábbi paradigmái nem tudtak megoldással szolgálni a területi elmaradottság problémájára, sőt, a területi egyenlőtlenségek csökkentése helyett ennek az ellenkezője következett be: növekedett a lemaradt térségek száma és a lemaradás mértéke. A nagy gazdasági struktúrákkal szemben a közgazdászok fokozatosan előtérbe helyezték a helyi adottságokhoz alkalmazkodni képes, rugalmas, a kockázatokat minimalizáló, ugyanakkor a helyi közösségbe beágyazódó kisléptékű megoldásokat.¹

Az információs társadalom formálódása

Az információs társadalomban elkerülhetetlenek a technikai eszközök, ugyanakkor fontos a kommunikációhoz szükséges feltételek biztosítása, valamint mindezeken az eszközöknek a működtetéséhez szükséges megalapozott tudás biztosítása. Az információs társadalomba való belépés azzal, hogy összekapcsolja a lokalitásokat, megteremti az információellátást, ugyanakkor lehetővé teszi a lokalitás saját arculatának, értékeinek megjelenítését. Új lendületet ad a lokalizációnak azzal, hogy a településeket és helyi közösségeket az integrálódásukhoz szükséges technikai és humán feltételek megteremtésére és saját arcuk megrajzolására kényszeríti. Az információs társadalom új értékeket, új minőségeket helyez előtérbe, melyekben az emberközpontúság, az egyediség, a szuverén alkotás, az ökológiai életforma megteremtésére a lokalitásoknak kell felkészülniük.²

A fenntartható fejlődés

Ez a megközelítés az ökológiai és szociális egyensúly bomlására adott válaszként jelent meg és nyert teret. A maga során ez is vidéki teret, a helyi értékeket, azok védelmét hozza előtérbe.

Részvételi demokrácia

A részvételi demokrácia nem más, mint a közösség bevonása a társadalmi életbe, a közösségi ügyekben való részvétel és feladatvállalás. Az ilyen keretek kialakítása megköveteli mind a hatalmi státussal rendelkezők számára, mind az egyszerű polgárok számára, hogy felkészüljenek a hatalomgyakorlás új eszközeire, technológiáira. Ez a változás esélyt adhat a helyi fejlesztésnek is.

¹ Schumacher, E.F.1991

² Varga Cs.1999

Területpolitika

A területpolitikák elégtelenségének, sikertelenségének felismerésére először a harmadik világ országaiban került sor. A kívülről-felülről vezérelt fejlesztés nyomán nem hogy csökkentek volna a területi különbségek, de még tovább szélesedett a szakadék.³ Ez volt jellemző részben a fejlett térségekre is. A megoldást az új fejlesztési stratégiák kínálták. Ilyen fejlesztési stratégiaként említhető az *önerős fejlesztési modell*, amely a helyi szükségletek kielégítését, a helyi erőforrások mobilizálását, a belső adottságok és a külső támogatások felhasználását feltételezi.

A fentiekben bemutatott folyamatoknak egyaránt lehetnek negatív és pozitív hatásai a vidéki térségekre, a helyi társadalmakra vonatkozóan. Negatív hatások közé sorolható a közösségi identitások feloldódása, közösségek felbomlása, a helytől való eltávolodás, uniformizálódás stb. Pozitív hatások is jelentkeznek, ilyen a közösségi tér kitágulása, a helyi sajátosságok felértékelődése, sokszínűség, helyi tudás felértékelődése, valamint a feszültségek kezelése. A fejlődésben már nem csak külső vagy a piaci tényezők a meghatározóak, hanem a helyi igényeket, lehetőségeket alakító kulturális és természeti adottságok is nagy szerepet kapnak. A helyi fejlesztés azt feltételezi, hogy a lokális társadalomnak legyen kezdeményező és ellenőrző szerepe, valamint saját mozgástérrel rendelkezzen. A helyi fejlesztés alulról felfele irányuló (bottom-up) jellegű, szemben a hatalom többi színterével, ami felülről lefele irányuló (top-down jelleg). A kistérségnek a legjellemzőbb vonása értelemszerűen a bottom-up jelleg. Ennek alapfeltétele, hogy maga a helyi közösség független módon fogalmazza meg céljait, elképzeléseit és mindehhez szükséges procedúrákat, valamint a külvilággal való alkalmazkodásuk módját. A helyi stratégia kiépítése mellett fontos a kistérség és a helyi fejlesztéséhez szükséges a helyi erőforrások helyi ellenőrzése, a saját szervezetek megléte, valamint pénzügyi alapok. Ezek a feltételek szükségszerűek, hogy lentről felfele irányuló helyi fejlesztésről beszélhessünk. Ez a modell alternatívaként írható le a korábban domináns globalizációs stratégiával szemben. A személeti és módszertani szembenállást jól érzékelteti a szerző táblázata (G. Fekete 2005: 23).

³ Myrdal, G.1956.; Schumacher, E. F. 1991.; Friedmann, J.-C. Weaver 1979.

<i>Verseny(globalizáció) stratégia</i>	<i>Kohéziós(endogén) stratégia</i>
külső(közlekedési) kapcsolat	belső hálózatok
vertikális kapcsolat	horizontális kapcsolatok
magas vagy közepes színvonalú technológia	alacsonyabb technológiák
közművesített ingatlanok	belső piac feltárása, ellátása
képezhető munkaerő	közösségi vállalkozások
rugalmas képzési struktúrák	széleskörű szemléletformálás
információs rendszerekhez való kapcsolódás	információs rendszerekhez való kapcsolódás
innovációs centrumokhoz való kapcsolódás, adaptivitás	saját innovációk, in-situ tudás
pénzügyi, tanácsadó szolgáltatások	non-profit segítő szolgáltatások
vállalkozói kedvezmények külsőknek	térségi identitás erősítése
beszállítói programok	tájtermékek specializált exportja
erős regionális marketing	helyben értékesítés
korszerű környezetkímélő megoldások	tradicionális környezetkímélő megoldások
a kultúra	
a verseny eszköze	a kohézió eszköze

Az, hogy a térségben élők számára a stratégiák közül melyik válik sikeressé, az több tényezőtől is függ. A meghatározó tényezők közé sorolhatók a térség adottságai, fejlődési esélyei, döntéshozók képe a fejlesztésről, a lokális értékektől stb. Mind ebben nyilván nagyon fontos a helyi lakosság viszonyulása. A bemutatott szempontok jól körvonalazzák azokat a megközelítési módokat, amelyek alapján a különlegesnek számító illyefalvi épített örökség jelenlegi helyzete vizsgálható és értelmezhető, illetve amelyek alapján a fejlesztés megtervezhető.

Módszertan

A kutatás terepe Illyefalva (Kovászna megye, Románia). Elsődleges módszerként a kérdőíves kutatást választottam. Az önkitöltős, névtelen, két oldal terjedelmű kérdőívet az illyefalvi lakosok lekérdezésére használtam. A tizenkét témát érintő kérdőív kérdései abban segítettek, hogy jobb rálátást nyerjek azzal kapcsolatban, hogy a lakosság milyen véleménnyel van az épített örökségről, valamint hogy milyen

funkcióval ruháznák fel az elhagyatott épületeket. Összesen 114 illyefalvi lakost kérdeztem meg a témával kapcsolatosan, ebből 57 férfi és 57 nő. Az adatfelvétel nem reprezentatív a kor szerinti megoszlást illetően, mivel a középkorúak a községbeli számarányukhoz viszonyítva nagyobb számban válaszoltak, az idősebbek és a fiatalok kisebb arányban. Úgy vélem, hogy mindez az eredményeimet lényeges mértékben nem torzítja, tekintettel arra, hogy a helyi közvélemény alakításában a középkorúak szerepe rendszerint nagyobb súllyal esik a latba, mint a fiatalok és idősek véleménye. A begyűjtött kérdőíveket SPSS programban dolgoztam fel.

Kutatásom során fontos szerepet szántam a személyes részvételen alapuló megfigyelésnek, a terepen való adatgyűjtésnek, amelyet kötetlen beszélgetések, megfigyelések révén végeztem. Az elemző munkát kiegészítettem a község online felületének az elemzésével, és a kutatás témájához kapcsolódóan két mélyinterjút készítettem olyan személyekkel, akiknek fontos szerepük van a település fejlesztés-politikájának alakításában (polgármester, helyi tanácsos). A következőkben a kérdőíves adatfelvétel eredményeit mutatom be.

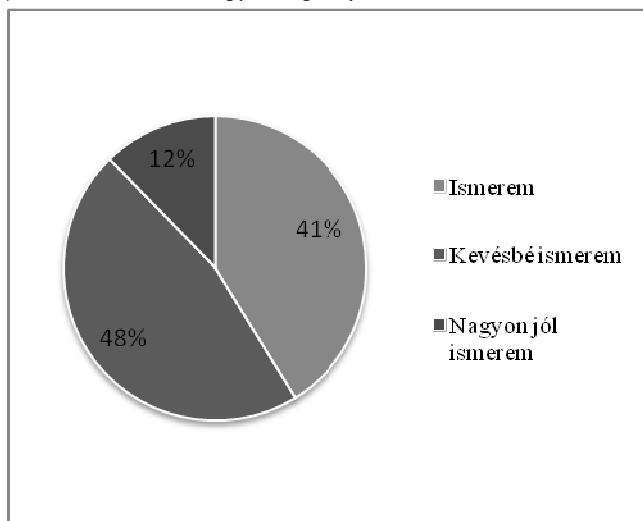
Kutatási eredmények

Épített örökség és helyi tudás

Az adatfelvétel első kérdéscsomagja révén azt vizsgáltam, hogy az illyefalvi lakosok mennyire ismerik a településen jelenlevő neves épületeket. Első kérdésem arra vonatkozott, hogy a falu lakói számára a vizsgálat tárgyát képező értékes helyi épületek mit jelentenek. Erre háromféle válaszlehetőséget adtam meg. Az adatfelvétel eredményei szerint az épületeket olyan történelmi jelképeknek tekintik, amelyekre a helyiek büszkék lehetnek. Ezt az álláspontot képviseli a megkérdezettek háromnegyede (76%). A megkérdezettek kevesebb, mint 10 százaléka jelezte azt, hogy személyes emlékeik kapcsolódnak ezekhez az épületekhez, és valamivel több, mint 10 százalék az épületekkel kapcsolatos ismeretét, tudását ahhoz kapcsolta, hogy milyen szervezetek működnek benne (13,3%). Jelentéktelen azok aránya, akiknek ezek az épületek úgymond semmit sem jelentenek (0,9%). Az erre a kérdésre kapott válaszok tekintetében iskolai végzettség szerint nem mutatkozott számottevő különbség. A középkorúak, illetve az 55 év felettiak 12% százalékát személyes emlékek is fűzik a kúriákhoz.

Azt, hogy az épületek milyen mértékben képezik részét a helyi identitásnak, jól mutatja, hogy milyen ismeretekkel rendelkeznek ezekről az épületekről, azok „történelméről”. Mivel ezek régi épületek, a történelem során többféle funkciót betöltöttek, a lakosság tudása eltérő lehet az épületek múltjáról. Az adatfelvétel eredményei

azt igazolták, hogy a helyi lakosság valamivel több mint fele ismeri vagy nagyon jól ismeri ezeknek az épületeknek a történelmét. A két csoport összesen 53,5 százalékot tesz ki, de meg szeretném jegyezni, hogy ezen belül csekély azok aránya, akik nagyon jól ismerik az épületek életútját, alig több mint 10 százalékról mondható ez el. A kevésbé ismerem opciót 46,5 százalék választotta. Ez az adatsor azt mutatja, hogy tulajdonképpen nagyon kevesen ismerik részletesebben ezeknek az épületeknek a múltját, és a fejlesztések során nagy hangsúlyt kell fektetni ezek ismertetésére.

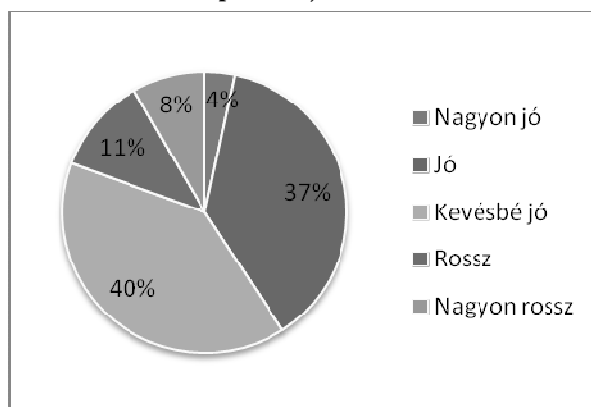
1. ábra: Mennyire ismeri a helyi neves épületek történelmét?

Forrás: saját szerkesztés

Eltérések mutatkoznak az épületek ismertségét tekintve nemek szerinti bontásban. A férfiak körében az ismerem és a nagyon jól ismerem válaszok egyaránt fölényben vannak. „Kevésbé ismerem” opciót a férfiak 38,8 százaléka választotta, ezzel szemben a női válaszadóknak 54,4 százaléka. A felsőfokú képzettségűek esetében sokkal nagyobb volt az ismertségi arány (ismertségi arány 60 százalék és középfokú, meg általános végzettségűeknél 40-40 százalék).

Az épületek ismeretéhez hozzátartozik az a kérdés is, hogy mi a véleménye a lakosságnak az építészeti értékek jelenlegi állapotáról. Az ötös véleményiskálán a közepes érték kapta a legnagyobb százalékos említést, de ugyancsak magas arányban vannak azok, akik jónak tartják az épületek állapotát. A rossz és nagyon rossz állapotra utaló vélemények aránya együttesen alig több mint 10 százalék. Megjegyzendő, hogy nagyon alacsony azoknak a válaszadóknak az aránya, akik teljes

mértékben meg vannak elégedve az épületek állapotával. Az adatfelvétel jól mutatja, hogy a megkérdezettek szerint az épületek javításra szorulnak.

2. ábra: Mi a véleménye a helyi építészeti értékek jelenlegi állapotáról?

Forrás: saját szerkesztés

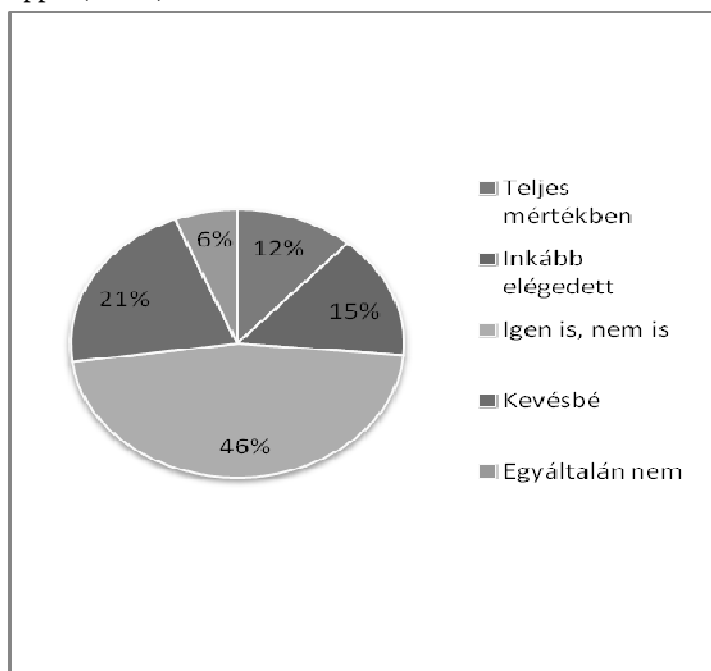
Az első kérdéscsoportra kapott válaszok alapján azt látjuk, hogy a település lakossága körében az épületek jelenére és múltjára vonatkozó ismeretanyag jelentős. A helyi tudásba ezek az épületek viszonylag jelentősen be vannak épülve, fontosnak tartják az épületeket, és ez jó kiinduló alap olyan programok számára, amelyek ezeknek az épületeknek a hasznosítására irányulnak.

A településsel való azonosulás

A második kérdéscsomag arra irányult, hogy a helyiek milyen mértékben tudnak azonosulni és mennyire elégedettek a településsel („Mennyire érzi/tartja magának a települést?” illetve „Mennyire elégedett a településképpel?”). A válaszok nagyobb része szerint inkább magukénak érzik a települést (43,4%). Hasonlóan magas azoknak az aránya is, akik teljes mértékben sajátjukénak mondják/tartják Illyefalvát (33,5%). Azonban ki szeretném emelni, hogy az „inkább nem tartom annak” és „kevésbé tartom annak” válaszlehetőségek aránya is jelentős (összesen 22%). Magyarázatként szolgálhat az adatfelvétel eredményére, hogy több család is beköltözött a településre városról, így még nem alakult ki bennük a „mi” tudat sem a településsel, sem az épületekkel kapcsolatban, szemben azokkal, akik helyi születésűek és visszamenőleg a felmenőik is helyiek voltak. Jelentéktelennek mutatkozik azok aránya, akik egyáltalán nem tudnak azonosulni a településsel (0,9%).

A településkép megítélésével kapcsolatos kérdésben az „igen is, nem is” válaszok vannak többségben (46,5%). Bár a megkérdezettek 26,3 százaléka állította, hogy „teljes mértékben” vagy „inkább elégedett” a település arculatával, mégis meglehe-

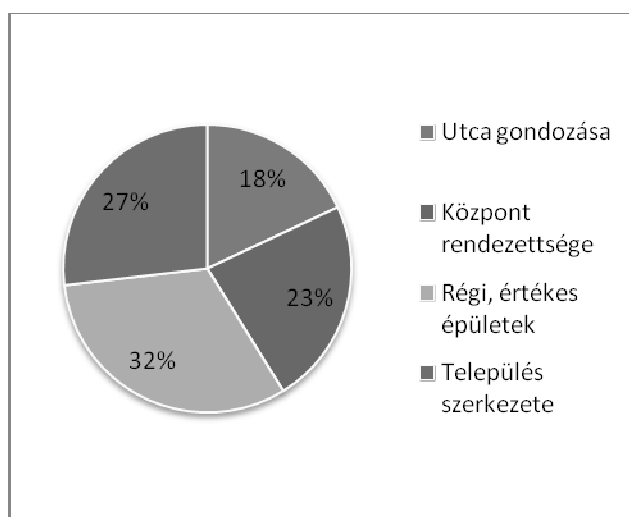
tősen nagy azoknak száma is, akik „kevésbe vagy egyáltalán” nincsenek megelégedve a településképpel (27,2%).

3. ábra: Mennyire elégedett a településképpel (arculattal)?

Forrás: saját szerkesztés

Kutatási témánk szempontjából fontosnak mutatkozott annak vizsgálata, hogy a helyiek szerint a településen belüli elemek mennyiben határozzák meg magát a település arculatát. A válaszlehetőségek között szerepelt az utca gondozása, a központ rendezettsége, régi értékes épületek, valamint maga a település szerkezete. A válaszok eloszlási aránya rámutat az épített örökségek hasznosításának fontosságára, mivel a megkérdezettek 37,4 százalékban gondolják úgy, hogy a régi, értékes épületek nagymértékben meghatározzák Illyefalva arculatát. Ezt követi a település szerkezete (31,5%), a központ rendezettsége (27,2%), valamint csekély számban gondolják úgy, hogy az utca gondozása is befolyásolja az emberek településről alkotott képét (21,1%).

4. ábra: Véleménye szerint milyen mértékben határozzák meg Illyefalva településképét a felsorolt alkotóelemek?

Forrás: saját szerkesztés

Véleménybeli különbség mutatkozik a fiatalok és az idősebb korosztály tekintetében. Az adatok alapján elmondható, hogy a fiatalok 33,3 százaléka számára nagyon meghatározó az utca gondozása, ezzel szemben az 55 év feletti korosztály kevesebb 7,7 százaléka gondolja úgy, hogy ez meghatározná a település arculatát. Ugyanez a különbség mutatkozik a központ rendezettségét illetően, hasonló véleményen csak a település szerkezete és az épített örökségek tekintetében voltak.

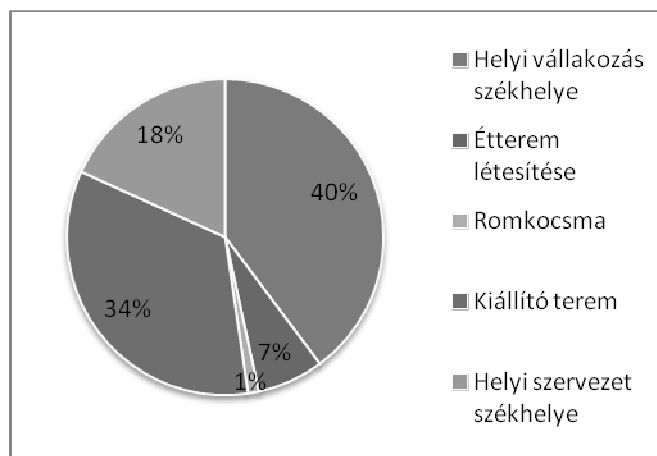
A településsel való azonosulás témakörén belül rákérdeztünk arra is, hogy a helyiek mennyire tartják fontosnak azokat a tevékenységeket, funkciókat, amelyek jelen vannak a település életében (turizmus, hagyományőrző kézművesség, mezőgazdaság, szolgáltatás, oktatás, közlekedés, településkép). A válaszadók 68 százaléka tartja „nagyon fontosnak” az oktatást, a válaszok hasonlóak nemi, életkori illetve iskolai végzettség szerinti bontásban is. Kisebb arányban, de fontosnak bizonyult a közlekedés (55,8%), a településkép (50,4%), valamint a szolgáltatás (44%), és jóval kisebb értéket kapott a mezőgazdaság (32,7%). A turizmust, illetve a hagyományőrző kézművességet a megkérdezettek kevesebb mint 25 százaléka véli nagyon fontosnak. Jelentős arányban tartják azonban fontosnak a turizmust illetve a mezőgazdaságot azok a megkérdezettek, akik felsőfokú képzettséggel rendelkeznek.

Szintén a településsel való azonosulás témakörében igyekeztünk feltárni azt, hogy a helyiek milyen mértékben és mit tartanak igazán fontosnak megőrizni a településen. Négy válaszlehetőség volt adott a megkérdezettek számára: településkép,

értékes épületek, szobrok/emlékművek, valamint a helyi hagyományok. A megkérdezettek 92 százaléka az épített örökségek megőrzését „nagyon fontosnak” és „részben fontosnak” tartja, azonban hasonló mértékben tartják „nagyon fontosnak” és „részben fontosnak” a szobrok/emlékművek megőrzését (91%) is. A helyi hagyományok és a településkép megőrzése egyaránt 88 százalékos említést kapott. A számok azt mutatják, hogy a lakosok számára fontos az értékek megőrzése, azok gondozása. Megfigyelhető, hogy a településkép megőrzését az általános iskolai végzettséggel rendelkezők fontosabbnak tartják, mint a felsőfokú képzettséggel rendelkezők.

A kúriák megítélése

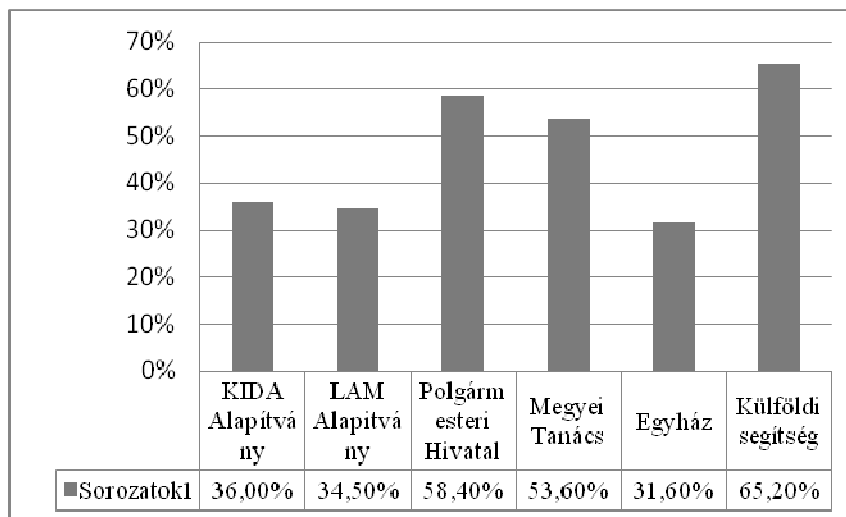
A fentiekben láthattuk azt, hogy az értékes épületek nagymértékben meghatározzák a településképet, és azt is, hogy a helyi értékek megőrzése fontos a megkérdezettek számára. Az adatfelvétel során igyekeztünk információkat szerezni a kúriákkal kapcsolatos álláspontokról is. A Séra, a Bornemissza illetve a Bakó kúria hasznosítására vonatkozóan öt válaszopciót soroltunk fel. Az öt hasznosítási lehetőség a következő volt: helyi vállalkozás székhelye, étterem létesítése, romkocsmá működtetése, kiállító terem a helyi termékek számára, valamint helyi szervezet/tárgyalótanácskozó teremként való működés. A megkérdezettek az épületeket, mintegy 39,8%-ban helyi vállalkozás székhelyeként képzelik el, valamint helyi termékeknek a kiállítótermévé formálnák a kúriákat (26,3%). Csekély számban ruháznának fel kúriákat romkocsmá (1,1%) illetve étterem (6,6%) funkcióval.

5. ábra: Az épületek hasznosításával kapcsolatos vélemények megoszlása

Forrás: saját szerkesztés

A kúriák tekintetében próbáltuk körvonalazni azt is, hogy a megkérdezettek kitől várják el, hogy szerepet vállaljanak az épületek hasznosítása és korszerűsítése tekintetében. Öt helyi/térsgégi szervezetet soroltunk fel válaszopcióként, illetve a külső támogatás lehetőségét (KIDA Alapítvány, LAM Alapítvány, Polgármesteri Hivatal, Megyei Tanács, Egyház, valamint „Külföldi segítség”). A kérdés arra vonatkozott, hogy a megkérdezettek kitől milyen mértékben várják ezen a téren az „első lépést.” A válaszolók nagyon nagy szerepet adtak a külföldi segítségnek (65,2%). A többi intézményi szereplő sorrendje a következőképpen alakult: Polgármesteri Hivatal (58,4%), Megyei Tanács (53,6%), LAM Alapítvány (34,5%), KIDA Alapítvány (36%), Egyház (31,6%).

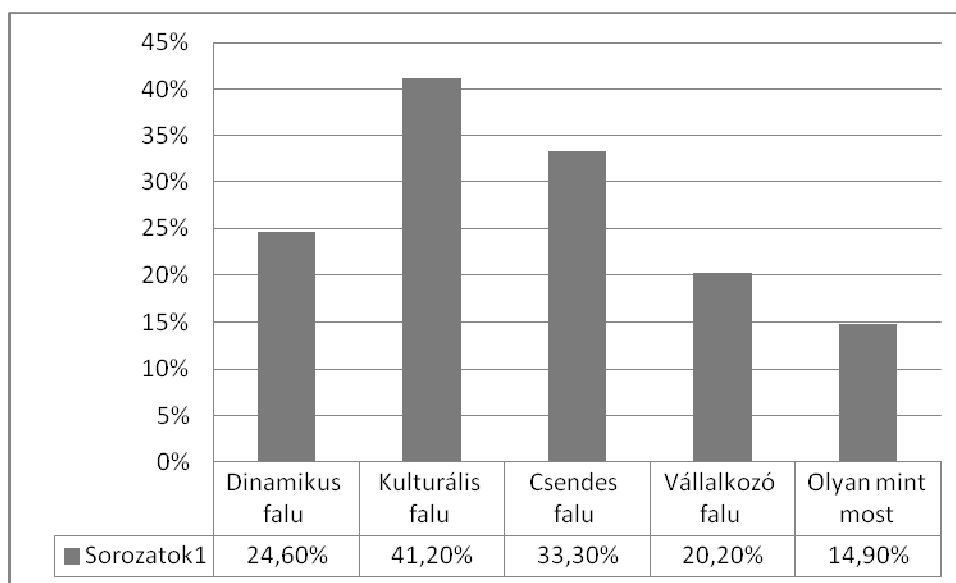
6. ábra: Ki vállalhat szerepet a kúriák felújításában?

Forrás: saját szerkesztés

Az adatfelvételtől kiderül, hogy a megkérdezetteket érdeklik az őket körülvevő építészeti örökségek, és hasznosításukat illetően is vannak elképzeléseik, azonban meglátásuk szerint ötleteik kivitelezéséhez túlnyomórészt külföldi segítségre lenne szükség, illetve a polgármesteri hivatal közreműködésére.

Jövőkép

Az adatfelvétel keretében rákérdeztünk a jövőkép opciókra olyan formában, hogy a helyiek milyen településtípust képzelnek el maguknak. A válaszlehetőség között szerepelt a kulturális, dinamikus, csendes, vállalkozó falu, illetve a jelenlegi modell. A megkérdezettek többsége kulturális, illetve csendes faluként képzei el a tökéletes jövőbeli Illyefalvát.

7. ábra: Hogyan képzelel el a település jövőjét?

Forrás: saját szerkesztés

A válaszadók között eltérés mutatkozik az életkor, nem, illetve az iskolai végzettség alapján. A fiatalok inkább dinamikus falut képzelnek el, ellentétben az 55 év felettiekkel, akik inkább csendes falunak szeretnék a jövőben Illyefalvát tudni. A vállalkozó falu kategóriában is inkább a felsőoktatást végzettek, valamint a férfiak látnak több lehetőséget.

Összefoglalás

Illyefalva épített örökségeinek hasznosítását illetően történtek próbálkozások, de ezidáig még nem volt rá sem javaslat, sem ötlet, hogy mivel is lehetne az épületeket a szó szoros értelmében „életre kelteni” és történetükhöz méltó funkcióval ellátni. Az adatfelvétel során az a tény nyert megerősítést, hogy az épületekkel foglalkozni kell, és ennek a lakosság körében jelentős mértékű támogatottsága van. Az épített örökségek hasznosítását illetően a helyi lakosság a helyi önkormányzattól várja el a kezdeményezést, a külföldiektől ehhez támogatást remélnek. Hangot kap a pályázatok fontossága is. Ezt az épített örökséget olyan helyi értéknek tekintik, amellyel kezdeni kell valamit és bíznak abban, hogy ez meg fog történni, az épületeknek a falu életében betöltött szerepe, illetve a településképe is megváltozik. A megkérdezettek válaszaiból kiderül, hogy érdekelték az épített örökség hasznosításában, és ötleteik is vannak.

Az eredmények alapján az alábbiak javasolhatók megfontolásra:

- Az egyes épületek "élettörténetének" megírása. Ez hasznosítja az épített örökségeket, aktivizálja az épületekkel kapcsolatos helyi tudást, tapasztalatot, mozgósítja a helyi szervezetet, hivatalt, valamint aktivizálja a helyiek településképpel való azonosulását. Az élettörténetek megírása helyi részvétellel történhetne, a helyi épített örökségekkel való azonosulás céljából.
- Az épített örökségnek a helyi fejlesztési stratégiába való beemelése, hangsúlyos szereppel.
- Az épületek új funkcióval való felruházása. A megkérdezettek válaszait figyelembe véve valamilyen helyi vállalkozás vagy helyi termék kiállítótermeként képzelnék el az épített örökségek valamelyikét.
- Az épületek online felületen való prezentálása. De nem csak honlapok, Facebook oldal segítségével, hanem az épületek virtuális térré formálása révén.
- Kulturális rendezvények szervezése az épületekhez kapcsoltan.

Irodalomjegyzék

- Benedek E. et al., (2008): Strategia de dezvoltare locală a comunei Ilieni. 2008 (kézirat), 53-59 pp.
- Csáki Á. et al., (2011): Kúriák földje Háromszék. Háromszéki Vármegye Kiadó. Sepsiszentgyörgy.2011
- Csáki Á. (2013): Pálos misszió Háromszéken a 18. században. Az Illyefalvi rendház és könyvei. Sepsiszentgyörgy.2013
- Dr. Fekete É. (2005): Kultúra és területfejlesztés http://epa.oszk.hu/01300/01306/00089/pdf/EPA01306_Szin_2005_10_03_junius_21-24.pdf (Letöltés időpontja: 2016. június.20)
- Dr. Kinda E. (2015): Az Illyefalvi Református Egyházközség Története. A kezdetektől. Proserved Cathedra. Sepsiszentgyörgy.2015
- Gyöngyössi J. (1999): Székely templomerődök. Pro Print Könyvkiadó. Csíkszereda. 1999
- Magyar Hunor et al.,2011
- Sepsi Református egyházmegye templomai. Székelyudvarhely.2011,33 pp.
- Vargyas A. (2003): Székelyföld. Útikalauz.Pallas-Akadémia könyvkiadó. Csíkszereda. 2003
- Vofkori L. (1998): Székelyföld útikönyve. II. Csíkszék, Háromszék. Carthographia Kft. Budapest 1998, 284-288 pp.

Abstract

The study is about analysing the built heritage of Ilieni. I consider it important to examine on a local scale the importance of the built heritage and how does it shape the local identity. I've made in-depth interviews, participant observations and online analysis. However, the primary method that I chose for my research is surveying, since the package of proposals developed during my thesis is based on it.

Keywords: built heritage, local development, locality